

Artjärven IBA-alueen pesimälinnustolaskennat

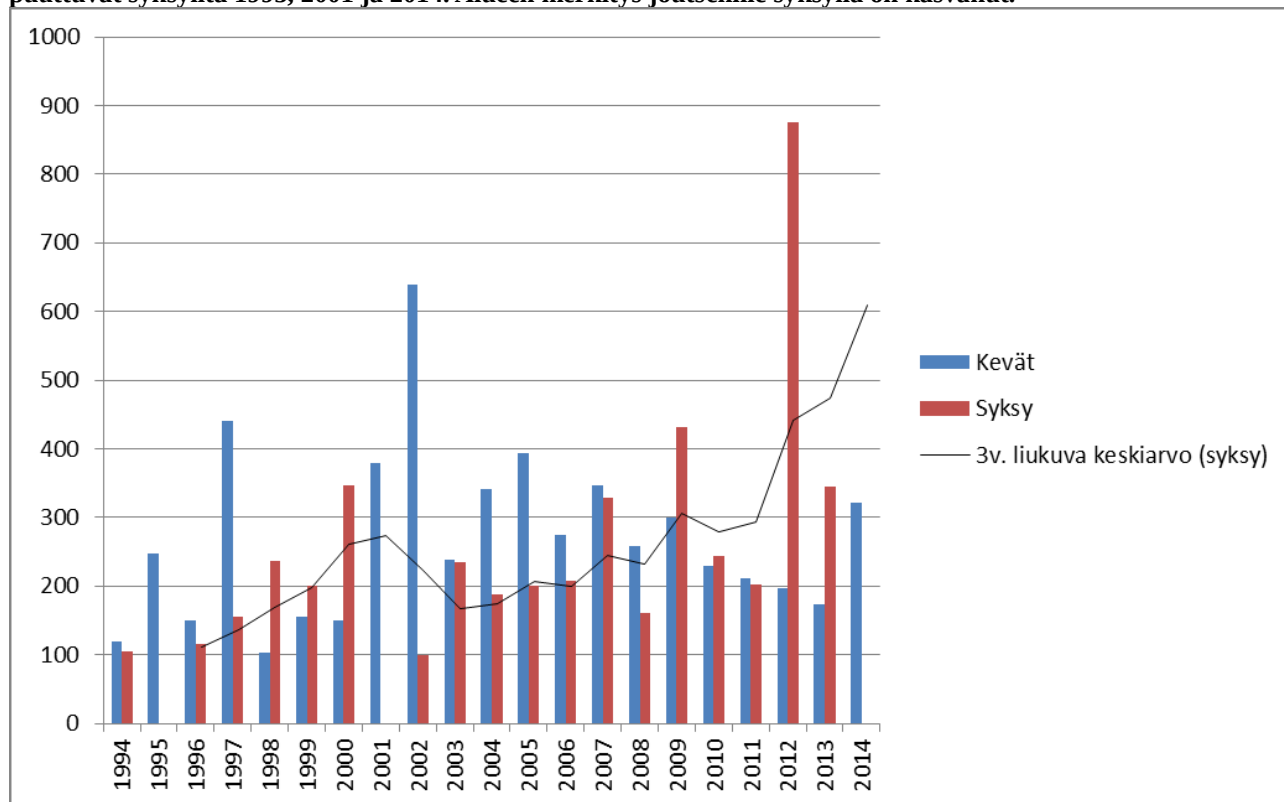
v. 2012-2013

Timo Metsänen

Johdanto

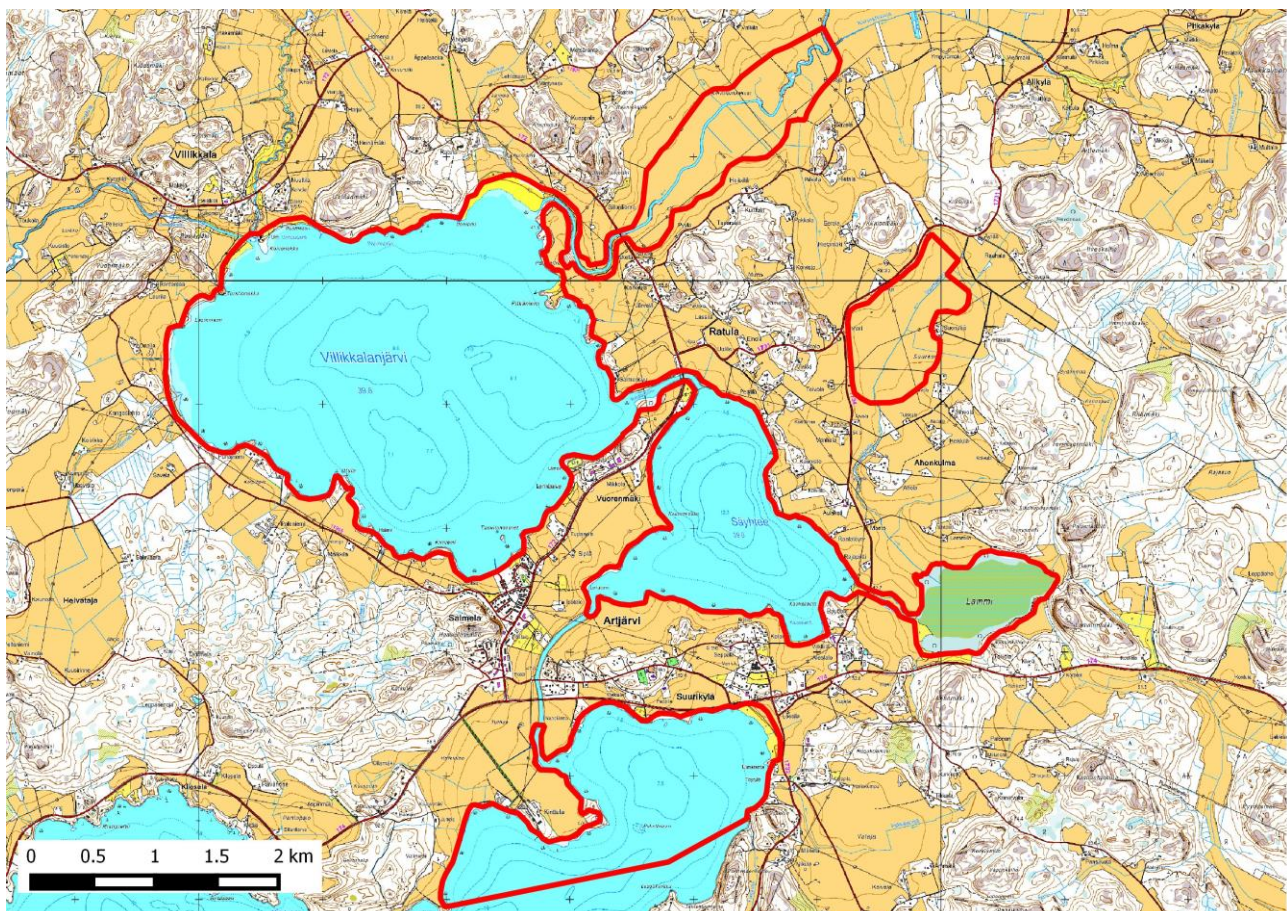
Artjärven kirkonkylän tärkeä lintualue on järvien, rantaniittyjen, kosteikkojen ja tulvapeltojen muodostama kokonaisuus kylän tuntumassa. Alue on Päijät-Hämeen merkittävimpiä lintualueita. Ihmisen toiminnan vaikutus lähes koko alueella on huomattavaa, mutta osin kuitenkin linnuille edullista (mm. laidunnus). Kansainvälisesti tärkeäksi lintu- eli IBA-alueeksi Artjärven kirkonkylän kosteikot on valittu keväisten laulujoutsenkeräntymiensä perusteella (taulukko 1.). Parhaillaan käynnissä olevan MAALI-hankkeen (maakunnallisesti tärkeät lintualueet) puitteissa alueen linnustoarvoja tarkastellaan myös maakunnallisesti, vaikka alue onkin jo arvotettu kansainvälisesti tärkeäksi. Tarkastelussa saadaan koottua käyttöön tuorein lintutietous ja lisätietoa siitä mille lajeille alue on myös maakunnallisesti merkittävä. Valtaosa alueen eri osa-alueista onkin mitä todennäköisemmin valikoitumassa myös maakunnallisesti tärkeiksi lintualueiksi (MAALI) yksittäisinä kohteina, joka kertoo koko alueen huomattavista linnustoarvoista.

Taulukko 1. Laulujoutsenen kevät- ja syyskauden keräntymien maksimäärät Artjärvellä v. 1994-2014. Tiedot puuttuvat syksyiltä 1995, 2001 ja 2014. Alueen merkitys joutsenille syksyllä on kasvanut.

Menetelmät

Artjärven kosteikkoihin kuuluvat Säuhteenjärvi, Villikkalanjärvi, Pyhäjärven itäosa sekä umpeen kasvanut Lammin kosteikko. Alueen pesimälinnustolaskennat toteutettiin kolmen käynnin kiertolaskentoina huhti-kesäkuussa vuonna 2012. Lammilla laskenta tehtiin kävellen ja muilla alueilla veneellä. Laskentojen tuloksia täydennettiin Tiira-lintutietopalveluun ilmoitettujen hajahavaintojen perusteella. Ilmoitetut parimäärät ovat ohjeiden mukaisten reviiritulkintojen mukaisia. Tarkemmat laskenta- ja tulkintaohjeet on kuvattu BirdLife Suomen IBA-laskentaohjeissa (BirdLife, 2013). Alueen pelto- ja kulttuuriympäristökohteet (Suursuon pellot ja Sihvolantanhuat) laskettiin vastaavasti kolmen käynnin kartoituslaskennoin vuonna 2013 touko-kesäkuussa. Alueen lepäilijälaskentoja on tehty harrastajien toimesta vuosittain, erityisesti keväisin, mutta myös syksyisin. Laskenta-alueet eli IBA-alue on esitetty kartalla 1.

Kartta 1. Artjärven kirkonkylän kosteikot (selvitysalue).

Tulokset

Laskentojen tuloksissa esitellään uhanalaisten ja silmälläpidettävien pesimälajien sekä tiettyjen indikaattorilajien tulkitut reviirit sekä maakunnallisesti tärkeiden lepäilijämäärien ylittyminen eri osa-alueilla. Indikaattorilajeilla tarkoitetaan tässä raportissa lajeja, jotka kuvastavat esiintymisellään usein hyviä kosteikko- ja viljelymaa-arvoja ja sellaisia lajeja jotka ovat häirinnälle alttiita. Tällaisia lajeja ovat haapana, kaulushaikara, kuovi, kurki, laulujoutsen, liro, luhtakana, nokikana, ruiskosuhaukka, taivaanvuohi ja töyhtöhyppä.

Artjärven IBA-alueen eri osa-alueilla ylittyvät useiden lajien osalta maakunnalliset kriteerit lepäilijöille. Periaate kriteereissä on se, että niiden tulee pääsääntöisesti täyttyä vähintään kahdella lajilla ja vähintään kolmena kautena 2000-luvulla, jotta alue voidaan valita MAALI-alueeksi levähtävien lintujensa puolesta. Poikkeuksen tästä yleissäännöstä Artjärven kohdalla tekee kottarainen, jonka yöpymisalueet eivät tulisi huomioiduiksi edellä mainituin periaattein, koska kottarainen yöpyy usein esimerkiksi sellaisissa ruovikoissa, joissa ei muita tarkasteltavia lajeja esiinny. Tarkastelu on tehty vuosien 2000-2012 aineistosta.

Lammi

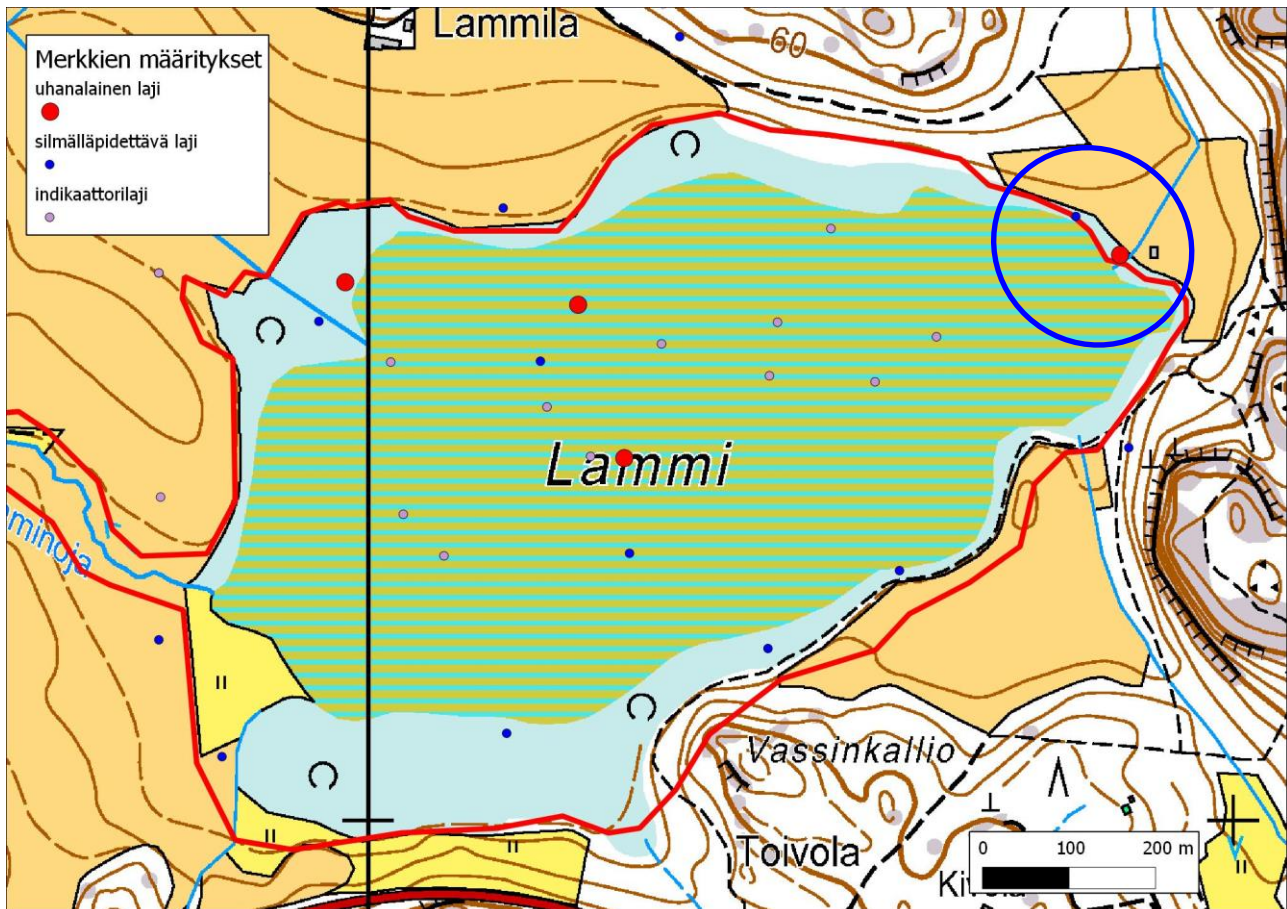
Pesimälinnustokartoitukset tehtiin 30.4., 19.5. ja 1.6.2012. Alueen merkittävimmät pesimälajit ja joitain muita lajeja ja niiden parimäärät on esitetty taulukossa 2.

Taulukko 2. Lammin pesimälinnuston parimääriä.

Laji	Minimi	Maksimi
laulujoutsen	1	
kanadanhanhi	1	
haapana	0	1
tavi	2	
sinisorsa	10	
heinätavi	1	
lapasorsa	1	3
tuulihaukka	1	
luhtakana	4	
luhtahuitti	1	
kurki	3	4
töyhtöhyyppä	1	
taivaanvuohi	16	19
kuovi	1	
metsäviklo	3	
liro	1	
niittykirvinen	3	4
keltävästäräkki	2	
kirjokerttu	1	
punavarpunen	7	

Artjärven Lammilla on tavattu lepäilykriteerit ylittävät lintumäärät syksyllä haarapääskyllä kerran ja

tundrahanhella kerran. Alue ei kuitenkaan täytä maakunnallisia lepäilykriteerejä näiden tai muidenkaan lajien osalta säännöllisyyden perusteella, mutta on vahvana ehdokkaana MAALI-alueeksi pesimälinnustonsa puolesta muun muassa uhanalaisten pesimälintujensa kirjokertun (EN) ja keltavästäräkin (VU) sekä silmälläpidettävien (NT) lajien; luhtahuitti, niittykirvinen ja punavarpuen osalta.

Kartta 2. Lammin uhanalaisten, silmälläpidettävien ja indikaattorilajien reviirit v. 2012 ja tarkastamista vaativa aluerajaus (sininen soikio).

Säyhte

Säyhteen pesimälinnustolaskennat tehtiin 3.5., 22.5. ja 6.6.2012. Alueen merkittävimmät pesimälajit ja joitain muita lajeja ja niiden parimäärät on esitetty taulukossa 3. Säyhte valikoituu MAALI-kriteereillä maakunnallisesti tärkeäksi levähdysalueeksi kolmella lajilla. Keväällä kriteerit täyttyvät laulujoutsenella ja nokikanalla, syksyllä valkoposkihanhella.

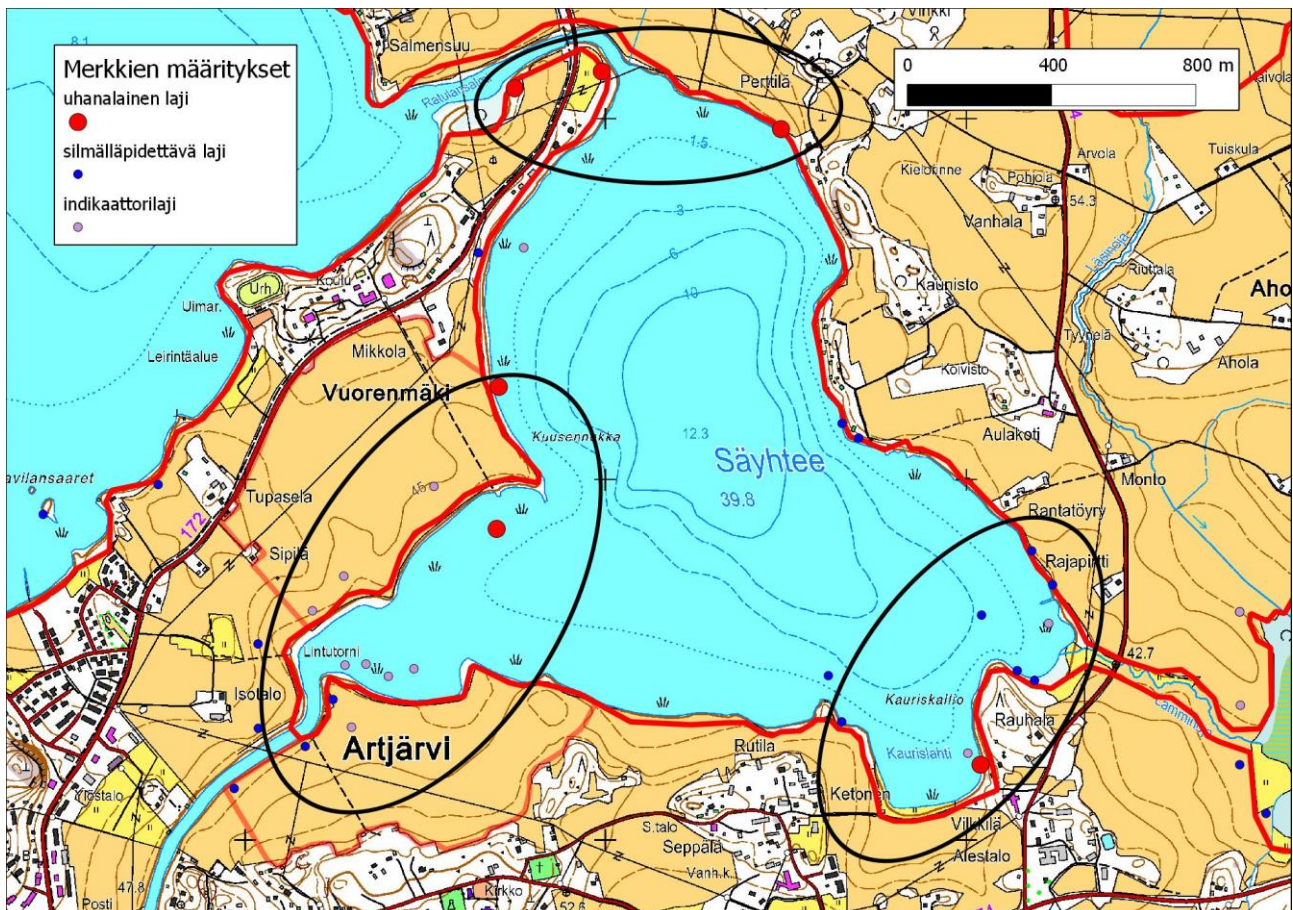
Lepäilykriteerit ylittävät Säyhteellä myös joillakin muilla lajeilla, mutta koska asetetut rajat eivät ole ylittyneet riittävän montaa kertaa, ei säännöllisyyskriteeri täyty. Tällaisia lajeja ovat (sulkeissa ylityskertojen määrä 2000-luvulla): kevään osalta valkoposkihanhi (1) ja kurki (1) sekä syksyn osalta tundrahanhi (2), uuttukyyhky (1), haarapääsky (1) ja keltavästäräkki (1).

Hanhet ja joutsenet ruokailevat ja lepäilevät myös nykyisen IBA-rajauksen ulkopuolella ja nämä peltoalueet on rajattu uusina alueina täydentämään Säyhteen omaa rajausta (kartta 3.)

Taulukko 3. Säyhteen pesimälinnuston parimääriä.

Laji	Minimi	Maksimi
laulujoutsen	2	3
haapana	1	2
tavi	4	
sinisorsa	3	4
heinätavi	1	
lapasorsa	1	
telkkä	4	7
tukkakoskelo	1	
isokoskelo	1	
silkkiuikku	1	
kaulushaikara	1	
ruskosuohaukka	1	
luhtakana	1	
nokikana	1	
punajalkaviklo	0	1
rantasipi	3	
harmaalokki	1	
niittykirvinen	1	
keltävästäräkki	4	
sirittäjä	0	3
punavarpunen	2	

Säyhteen pesimälinnustoon kuuluu uhanalaisista lajeista keltävästäräkki (VU) ja heinätavi (VU), silmälläpidettävistä (NT) lajeista alueelle tulkittiin reviireitä isokoskelolle, tukkakoskelolle, punajalkaviklolle (reviiri todennäköisesti pääasiassa alueen ulkopuolella) ja rantasipille sekä niittykirviselle, punavarpuselle ja sirittäjälle (reviirien keskipainopisteet aluerajauksen ulkopuolella).

Kartta 3. Säfteen lintureviirit, arvokkaimmat kohteet (mustat soikiot) ja lisärajauskset (vaaleanpunaisella).

Pyhjärven itäosa

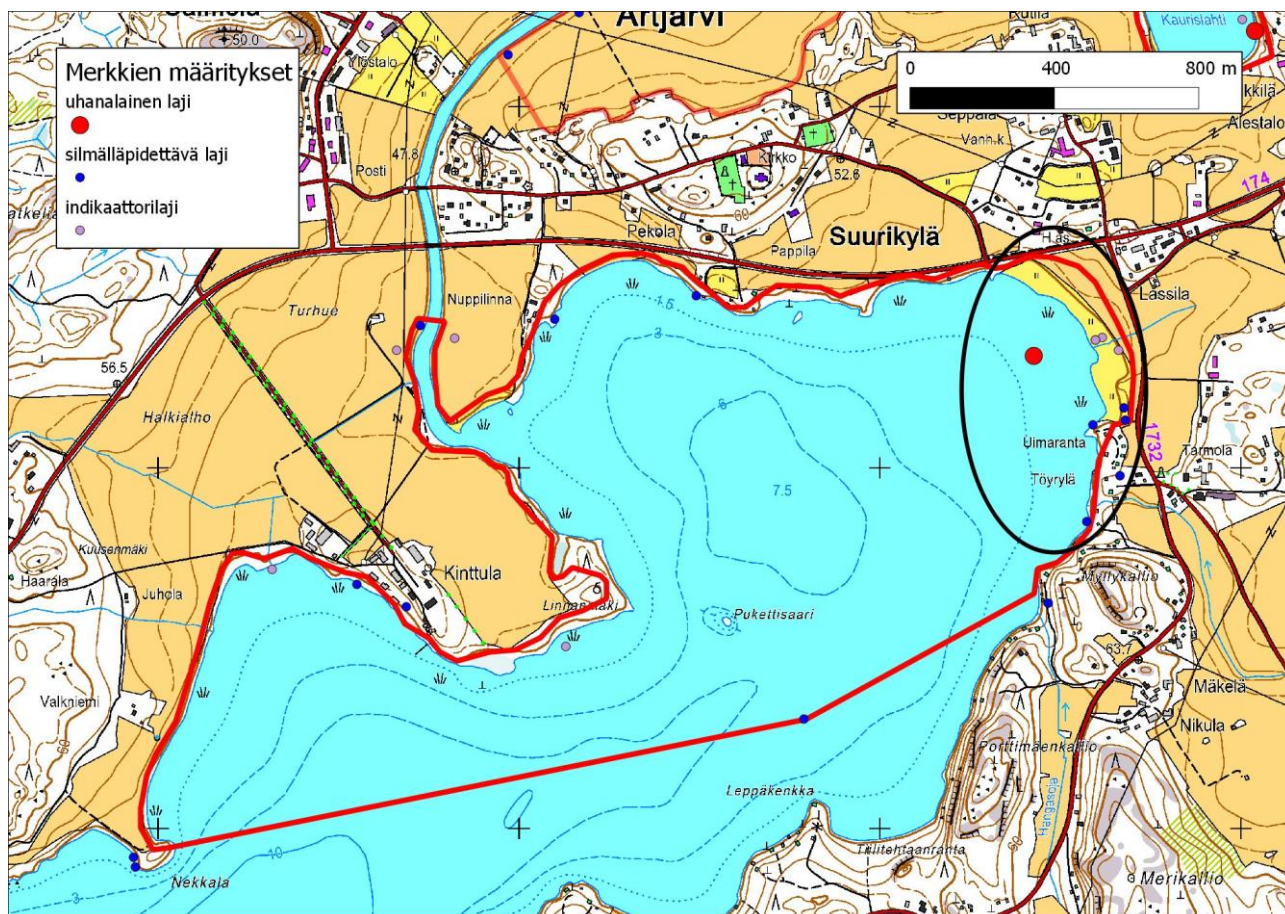
Pyhjärven itäosan pesimälinnustolaskennat tehtiin 3.5., 22.5. ja 6.6.2012. Alueen merkittävimmät pesimälajit ja joitain muita lajeja ja niiden parimäärät on esitetty taulukossa 4.

Taulukko 4. Pyhjärven pesimälinnuston parimääriä.

Laji	Minimi	Maksimi
laulujoutsen	1	
kanadanhanhi	2	
haapana	3	
tavi	2	
sinisorsa	15	
heinätavi	1	
telkkä	7	10
isokoskelo	1	
silkkiuikku	1	3

tuulihaukka	0	1
ruisräikkä	0	1
töyhtöhyppä	3	
taivaanvuohi	1	
rantasipi	6	9
harmaalokki	1	
punavarpunen	6	

Huomionarvoiset pesimälajit ovat uhanalainen heinätavi (VU), silmälläpidettävät (NT) isokoskelo, rantasipi ja punavarpunen. Pesimälinnuston kannalta alueen merkittävin kohta on itärannan tulvavaikuttuinen rantaluhta (kartta 4.).

Kartta 4. Pyhjärven itäosan uhanalaisten, silmälläpidettävien ja indikaattorilajien reviirit v. 2012 ja alueen linnustollisesti merkittävin osa-alue (musta soikio).

Pyhäjärven itäosa ei yksittäisenä alueena ylitä MAALI-kriteerejä lepäilijöiden osalta. Vain keväinen tukkasotkamäärä ylittyy kerran. Alue on kuitenkin kansainvälisesti tärkeän IBA-aluekokonaisuuden kannalta merkittävä, sillä IBA-kriteerilaji laulujoutsen käyttää Pyhäjärveäkin levähdysalueenaan. Kohde toimii joutsenille rauhallisena ”pakoalueena” mikäli muualla alueella on häiriötekijöitä. Usein Pyhäjärvellä havaitaan myös syksyn viimeiset laulujoutsenet, koska se jäätyy myöhemmin kuin muut Artjärven järvet.

Villikkalanjärvi

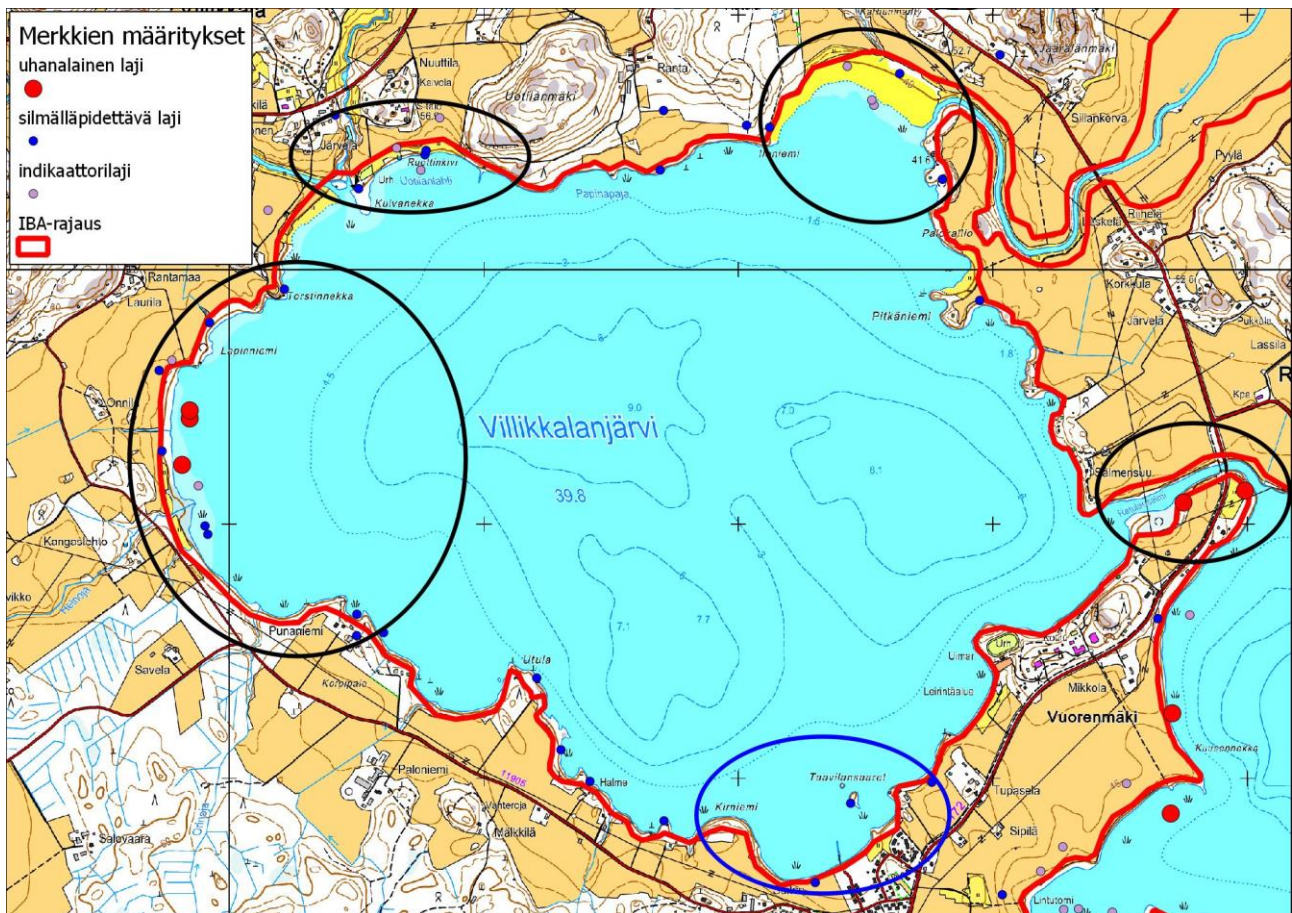
Villikkalanjärven pesimälinnustolaskennat tehtiin 3.5., 22.5. ja 6.6.2012. Alueen merkittävimmät pesimälajit ja joitain muita lajeja ja niiden parimäärät on esitetty taulukossa 5.

Uhanalaisista lajeista alueella esiintyy pesimäaikaan heinätavia (VU) ja keltavästäräkkiä (VU). Silmälläpidettävien lajien joukkoon puolestaan kuuluvat rantasipi, punajalkaviklo, niittykirvinen ja punavarpunen. Näiden ja indikaattorilajien reviirit on esitetty kartalla 4.

Taulukko 5. Villikkalanjärven pesimälinnuston parimääriä.

Laji	Minimi	Maksimi
laulujoutsen	1	
kanadanhanhi	2	3
haapana	2	3
tavi	4	5
sinisorsa	10	
heinätavi	3	
lapasorsa	1	2
telkkä	4	
silkkuiikku	1	
kaulushaikara	1	
nuolihaukka	0	1
ruisrääkkä	2	
kurki	1	
töyhtöhyppä	0	1
taivaanvuohi	1	
punajalkaviklo	1	
metsäviklo	0	1
rantasipi	11	12
kalalokki	18	21
harmaalokki	3	
kalatiira	3	5
niittykirvinen	1	
keltavästäräkki	1	
punavarpunen	10	
peltosirkku	0	1

Maakunnalliset lepäilijäkriteerit Villikkalanjärvellä täyttyvät keväällä allin ja tukkasotkan ja syksyllä tukkasotkan osalta. Lisäksi alueella on havaittu epäsäännöllisesti isohkoja määriä puolisukelajasorsia (sinisorsa ja haapana). Niille tärkein alue on kartalla 5. osoitettu sinisellä ovaalilla.

Kartta 5. Villikkalanjärven uhanalaisten, silmälläpidettävien ja indikaattorilajien reviirit v. 2012 ja alueen linnustollisesti arvoikkaimmat pesimälinnustokohteet (mustat ovaalit) ja vähintään paikallisesti merkittävä kerääntymisalue puolisukelajasorsille (sininen ovaali).

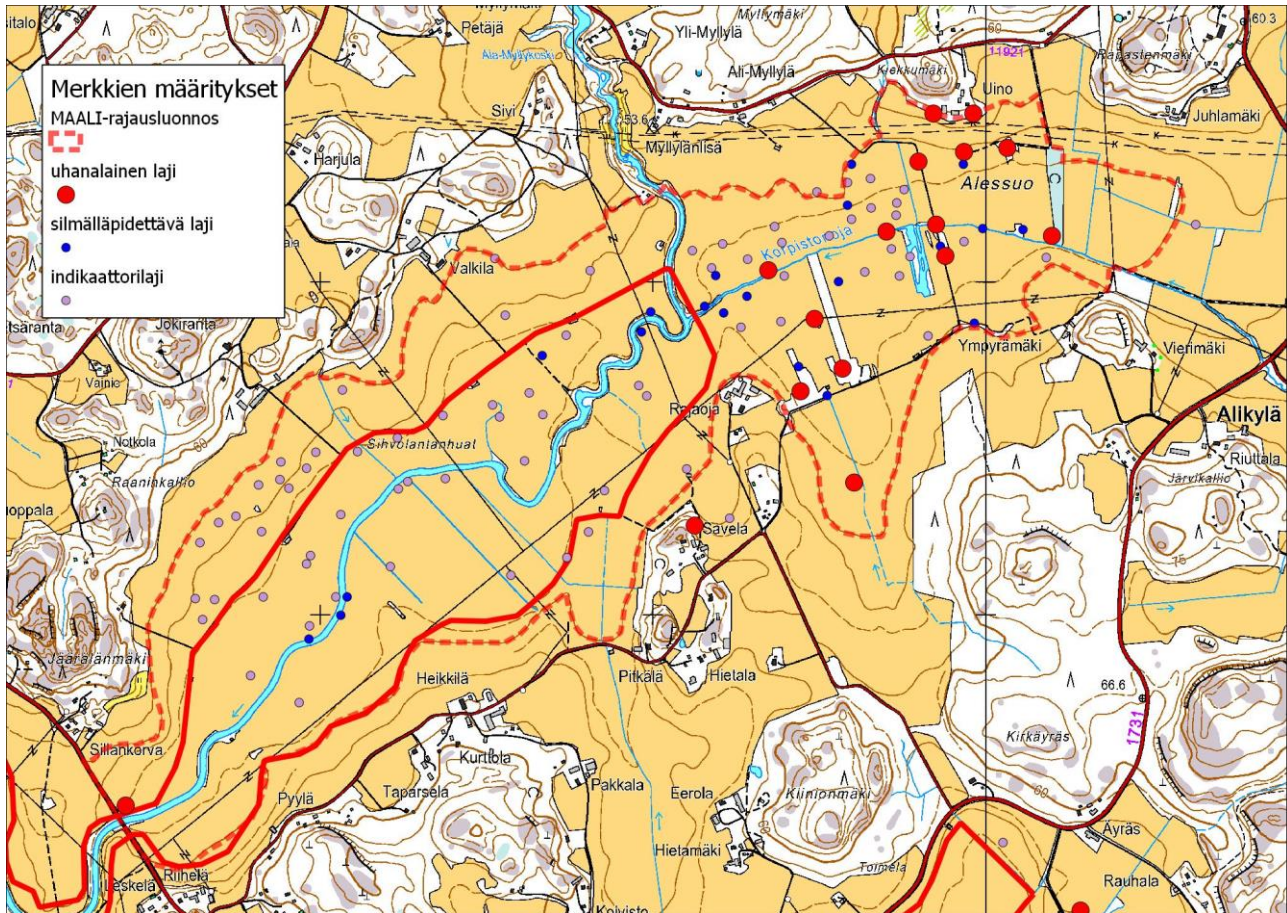
Sihvolantanhuat-Korpistonoja

Sihvolantanhuat-Korpistonojan pesimälinnustolaskennat tehtiin 15.5., 30.5. ja 15.6.2013. Alueen merkittävimmät pesimälajit ja joitain muita lajeja ja niiden parimäärät on esitetty taulukossa 6. Laskettu alue oli laajempi kuin nykyinen IBA-rajaus.

Alueen huomionarvoiset pesimälajit ovat erittäin uhanalaiseksi luokiteltu viiriäinen ja peltosirkku (EN) ja vaarantuneeksi luokiteltu keltavästäräkki (VU), silmälläpidettävät (NT) rantasipi, punajalkaviklo, käenpiika ja punavarpunen. Uhanalaisen pesimälinnuston kannalta alueen itäosa on merkittävin, mutta kun huomioidaan myös indikaattorilajitkin on koko alue poikkeuksellinen maakunnassa.

Alue on poikkeuksellinen myös levähtäjäkerääntymiensä puolesta ja täyttääkin MAALI-kriteerit peräti 12 lajin osalta kevätkaudella: metsähanhi, tundrahanhi, valkoposkihanhi, tavi, haapana, jouhisorsa, sinisorsa, mustaviklo, valkoviklo, suokukko pikkulokki ja uuttukyyhky. Uuttukyyhkyllä

kriteerit täyttyvät myös syksyllä.

Kartta 6. Sihvolantanhuat-Korpistonojan alueen uhanalaisten, silmälläpidettävien ja indikaattorilajien reviirit v. 2013 ja maakunnallisesti tärkeän MAALI-alueen luonnosrajaus (punainen katkoviiva).

Taulukko 6. Sihvolantanhuat-Korpistonoja alueen pesimälinnuston parimääriä.

Laji	Minimi	Maksimi
tavi	3	
sinisorsa	6	
telkkä	4	
viiriäinen	0	1
tuulihaukka	1	2
ruisräikkä	2	3
töyhtöhyyppä	65	70
taivaanvuohi	2	3
kuovi	6	
punajalkaviklo	2	3
valkoviklo	1	
metsäviklo	0	1
rantasipi	2	
kalatiira	1	3
kesykyhky	0	1

uuttukyyhky	0	2
sepelkyyhky	3	
kiuru	90	
haarapääsky	3	
niittykirvinen	7	
keltavästäräkki	3	4
västäräkki	5	
satakieli	4	
pensastasku	13	19
mustarastas	1	
räkättirastas	1	2
punakylkirastas	0	1
pensassirkkalintu	1	
ruokokerttunen	30	31
luhtakerttunen	2	
viitakerttunen	8	
lehtokerttu	2	
hernekerttu	0	1
pensaskerttu	19	21
pajulintu	1	
harmaasieppo	0	1
kirjosieppo	1	
sinitiainen	2	
talitiainen	5	
närhi	0	1
harakka	1	2
varis	1	2
kottarainen	5	7
pikkuvarpunen	11	13
peippo	8	
viherpeippo	0	1
vihervarpunen	2	
punavarpunen	6	7
keltasirkku	5	6
peltosirkku	12	
pajusirkku	16	19

Suursuon pellot

Suursuon pesimälinnustolaskennat tehtiin 15.5., 2.6. ja 15.6.2013. Alueen merkittävimmät pesimälajit ja joitain muita lajeja ja niiden parimäärät on esitetty taulukossa 7.

Alueen huomionarvoiset pesimälajit ovat vaarantuneeksi luokiteltu keltavästäräkki (VU), silmälläpidettävät (NT) punajalkaviklo ja niittykirvinen. Maakunnallisesti tärkeäksi (MAALI) levähdysalueeksi Suursuo valikoituu kevätkaudella kolmen lajin osalta: metsähanhi, taivaanvuohi, ja valkoviklo.

Taulukko 7. Suursuon peltojen pesimälinnuston parimääriä.

Laji	Minimi	Maksimi
tuulihaukka	1	
ruisrääkkä	1	2
töyhtöhyppä	12	15
taivaanvuohi	1	
kuovi	1	
punajalkaviklo	1	
liro	0	1
niittykirvinen	5	7
keltävästäräkki	2	

Ratulansalmi

Ratulansalmen alueella on tavattu kottaraisia MAALI-kriteerit ylittäviä lepäilymääriä. Tarkka yöpymisruovikon sijainti vaatii kuitenkin vielä jatkoselvityksiä ja sitä ei erikseen rajattu kartalle. Alueen raja-alue kuitenkin sisältynee olemassa olevaan IBA-rajaukseen.

Yhteenveto ja pohdintaa

Artjärven kansainvälisesti tärkeä linnustoalue luokituu suurelta osin myös maakunnallisesti tärkeiksi (MAALI-alueiksi) levähtäjien ja todennäköisesti myös muutamien pesimälajiensa osalta. Nyt tehdyt laskennat antavat hyvän kuvan alueen linnuston nykytilasta ja niiden pohjalta on annettu aluekohtaisia suosituksia maankäytönsuunnittelua varten viranomaisille (PHLY, 2013). Alueella on useita suojelunarvoisia kohteita sekä linnuille tärkeitä lepäilypeltoja. Alueen merkittävät linnustoarvot tulisi huomioida myös maakuntakaavatasolla. Lisäksi alueen suojelutilannetta tulisi edistää ja aluekokonaisuus vaatisi myös laajan hoito- ja käyttösuunnitelman, jossa huomioidaan muun muassa alueen uhkatekijät linnustolle. Uhkatekijöitä ovat ainakin rehevöityminen ja umpeenkasvu, ojitukset ja muu tulvia heikentävä toiminta sekä peltoviljelyn yksipuolistuminen. Alueella on potentiaalia myös lintumatkailumielessä, jota olisi hyvä jatkojalostaa suunnitelmassa.

Liitteet

PHLY:n MAALI-kriteerit lepäilijöille

Laji	vuodenaika	raja-arvo	Laji	vuodenaika	raja-arvo
Pikkujoutsen	kevät	10	Merimetso	syksy	20
	Syksy	10	Harmaahaikara	syksy	10
Laulujoutsen	kevät	250	Nokikana	kevät	25
	Syksy	250		syksy	25
Metsähanhi	kevät	400	Kurki	kevät	50

	syksy	200		syksy	100
Tundrahanhi	kevät	100	Kapustarinta	kevät	100
	syksy	200		syksy	50
Kanadanhanhi	syksy	100	Töyhtöhyppä	kevät	200
Valkoposkihanhi	kevät	100		Syksy	50
	Syksy	1000	Suokukko	kevät	50
Haapana	kevät	100		syksy	50
	Syksy	200	Taivaanvuohi	kevät	40
Tavi	kevät	100		syksy	40
	Syksy	100	Kuovi	kevät	30
Sinisorsa	kevät	400	Mustaviklo	kevät	10
	Syksy	400	Valkoviklo	kevät	40
Jouhisorsa	kevät	20		syksy	40
	syksy	20	Metsäviklo	kevät	20
Punasotka	kevät	25	Liro	kevät	100
	kesä/syksy	25	Liro	syksy	50
Tukkasotka	kevät	25	Rantasipi	kevät	10
	syksy	25		syksy	15
Alli	kevät	100	Pikkulokki	kevät	50
	syksy	150		kesä	50
Mustalintu	kevät	50		syksy	50
	syksy	50	Naurulokki	kevät	750
Telkkä	kevät	100	Kalalokki	kevät	300
	syksy	100		syksy	300
Uivelo	kevät	15	Harmaalokki	kevät	1000
	syksy	15		syksy	1500
Isokoskelo	kevät	100	Selkälokki	kevät	50
	Syksy	500	Selkälokki	syksy	75
Kaakkuri	kevät	20	Kalatiira	kevät	100
Kuikka	kevät	50	Kalatiira	syksy	200
	syksy	50	Uuttukyyhky	kevät	15
Silkkiuikku	kevät	100		syksy	15
	syksy	100	Haarapääsky	kevät	200
Härkälintu	kevät	20		syksy	300
	syksy	15	Keltavästäräkki	syksy	50
			Kottarainen	syksy	400

Kiitokset ansaitsevat kaikki laskentoihin osallistuneet henkilöt (suluissa laskentojen määrät) ja ne lukemattomat muut havainnoijat, jotka ovat ilmoittaneet alueelta havaintojaan yhdistykselle.

Vuonna 2012 : Rauno Kosonen (2), Seppo Leirilaakso (2), Timo Metsänen (5), Jussi Mäkinen (1), Jorma Rautama (3), Risto Silaste (1), Mika Selin (1).

Vuonna 2013: Timo Hämäläinen (1), Timo Metsänen (2), Tuomas Meriläinen (1), Antti Toukola (1), Juhani Sirkiä (2), Mika Rantanen (1), Tomi Rantanen (1).

Lähteet

BirdLife, 2013. Kosteikkolintujen laskentaohje v. 2013. BirdLife Suomen verkkosivut, luettu 29.8.2013. [www.birdlife.fi/iba].

PHLY, 2013. Artjärven IBA-alueen pesimälinnustolaskennat v.2012-2013. MAALI-hankkeen osaraportti. 16.10.2013. Sähköinen julkaisu [http://www.paijathame.fi/easydata/customers/paijathame/files/2.9._tilaisuus/artjarvi_linnusto.pdf].